

PROMOVAREA INTERESULUI NAȚIONAL - MISIUNEA ADMINISTRAȚIEI PUBLICE: TRADIȚII, REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE

Emilian CIOBU,
ambasador, doctor on filozofie,
conferențiar universitar, consilier de stat al
Republicii Moldova, clasa I,
Academia de Administrare Publică
pe longă Președintele Republicii Moldova

SUMMARY

The national interest, as an active expression of the vital needs of the state that determines the formulation of the external policy and its relations with other states, has its own formation and promotion conditions and problems. Those connected with historical traditions, the national element and the receptivity potential, when influenced by the external factor, remain the determining ones. The author of the present article mentions that one of the characteristic peculiarities of the transition period from the command administrative system to the democratic one and the market economy is manifested not only through the politicization without precedent of the social life, through major difficulties in the process of formation, awareness and promotion of the national interest of the new independent states, but also through determining the place and the role of public administration in this process.

Interesul național, ca o expresie activă a necesităților vitale ale statului ce determină formularea politicii externe și conduita lui on relațiile cu alte state, oși are condițiile și problemele sale de formare și promovare, printre care rămon determinante cele legate de tradițiile istorice, elementul național și potențialul de receptivitate la influența factorului extern.

Una dintre particularitățile car-

acteristice ale perioadei de tranziție actuale de la sistemul administrativ de comandă la cel democrat, al economiei de piață se manifestă prin politizarea fără precedent a vieții sociale, prin dificultățile majore on procesul de formare, conștientizare și promovare a interesului național al noilor state independente, dar și prin determinarea locului și rolului administrației publice on acest proces. Această stare de lucruri

s-a manifestat, practic, în toate țările ex-socialiste cu deosebiri, legate mai mult de influența tradițiilor istorice, confesionale, naționale, dar și de influența factorului extern. Acest fapt se confirmă și prin rezultate mai vaste în procesul integrării europene a statelor cu tradiții apropiate celor occidentale, și din această cauză, cu un grad mai avansat de credibilitate, în baza sistemului de valori spirituale mai apropiate și, în primul rând, al celor religioase (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovenia, Slovacia, Țările Baltice).

Adresându-ne acestor tradiții, vom observa că în Europa Evului Mediu nu se poate vorbi despre state în întregime actuale, adică de organizații politice ce cuprind toți indivizii unui teritoriu extins și relativ închis. Ele prezentau, de obicei, existența unor domenii feudale, relativ stabile, în fruntea cărora se aflau regi care și exercitau puterea asupra poporului împărțit în stări: în vârful ierarhiei se afla aristocrația, după care urmau burghezii, apoi țărani. Puterea regelui se baza pe proprietățile funciare, deținute de acesta și rudele sale, și pe faptul că alți latifundiași îl recunoșteau ca fiind mai puternic decât ei, ce-i impunea să se subordoneze. De aici decurgeau raporturi personale de vasalitate fixate contractual: suzeranul îi promitea vasalului protecție, iar vasalul îi jura supunere. Cu timpul, s-a încetățenit obiceiul ca prin legământul de vasalitate suzeranul să confere vasalului drepturi de suveranitate, pământuri sau chiar demnități. Vasalul putea, la rândul său, să fie suzeran, cedând mai departe, ca subfeudă, atribuțiile de suveranitate conferite lui.

Din punctul de vedere al legăturilor interne, exista un sistem cu obligații juridice foarte ramificate, complex și dificil de descolțat, deoarece un vasal putea primi feude din partea mai multor suzerani (o circumstanță care avea drept consecință relativizarea obligației de loialitate a vasalului în anumite cazuri). Regii înșiși puteau fi vasali.

Este deosebit de important de reținut faptul că în cea mai mare parte a Europei, orice formă de guvernare se întemeia pe acest sistem feudal. Europa medievală nu cunoștea state definite teritorial. Existau legături de dependență bazate pe legământul personal de vasalitate. Dacă statele moderne sunt construcții de durată, suprapersonale și legate juridic de instituții, legăturile de dependență medievale erau însă limitate în timp, luau sfârșit odată cu moartea suzeranului sau a vasalului și trebuiau să fie legiferate din nou de fiecare dată.

Astfel, la etapa lor timpurie, statele Europei Occidentale constituiau o comunitate culturală ce lua ființă prin legăturile de rudenie ale suveranilor și ale celei aristocrații, prin limbile comune de circulație reprezentate mai des de latină și franceză, printr-un climat de civilizație comun - iluminismul, prin rădăcinile comune în antichitate și creștinism și prin legături comerciale, independente de stat, pe orizontală. Anume aceste legături comerciale formează baza tradițională a Uniunii Europene de astăzi. Rațiunea de stat exprimată prin interesul legitim al suveranului reflecta o recunoaștere reciprocă a egalității în drepturi din partea statelor europene - cu respectarea unei ierarhii ceremoniale, în al

cărei vorf trona ompăratul roman.

Dacă privim sistemul european de atunci prin prisma posibilității lui reale de a asigura echilibrul politic pe continent, ce ar manifesta funcționarea unui sistem internațional de state, observăm că el era dependent de un sistem european de conducere difuz, lipsit de orice organizare și, respectiv, de o putere reală efectivă, susținută doar de legăturile și onțelegerile bilaterale ale suzeranilor. Astfel de legături interstatale prezentau relațiile internaționale, caracteristice, on principiu, Europei Occidentale și Centrale on preajma constituirii sistemului de securitate on baza Păcii Westfalice ca, de altfel, și a Congresului de la Viena.

On vederea asigurării securității proprii, suzeranii se urmăreau reciproc. De exemplu, intențiile “germanofililor” de unificare a Germaniei ontr-un stat național oi neliniștea teribil pe oamenii de stat din vecinătate. Iată cum descria, de la Viena, această situație, ministrul de externe francez, celebrul Tallyrand, suveranului său, Ludovic al XVIII-lea: „Ei (germanofilii) năzuiau să distrugă o ordine care oi revoltă și să onlocuiască toate domniile printr-una singură... Alături de ei se află bărbații din universități, tineri animați de teoriile lor, care pun pe seama ompărțirii Germaniei on multe state mici, suferințele cauzate de numeroase războaie. Ei cer unitatea Germaniei, cred on ea, ea este onsăși regula lor dusă ponă la fanatism ... Cine poate prevedea urmările, on cazul on care o masă populară, așa cum este cea a germanilor, se adună la un moment dat și devine agresivă? Cine poate spune ponă unde ar ajunge o asemenea mișcare?” On acest sens, este important

de menționat, că principiul național on baza constituirii statale on Europa a fost acceptat numai acolo, unde era strons legat de puterea princiară, cu alte cuvinte, era acceptat de coroană: on Marea Britanie, Franța, Spania, Portugalia, on Țările de Jos, deci on Europa de Vest și de Nord.

Nu este deloc ontomplător faptul că statele naționale au luat naștere on perioada imediat următoare restaurării puterii după răsturnările provocate de revoluția franceză și războaiele napoleoniene. On toate aceste cazuri au existat state consolidate nu numai din punct de vedere politic-administrativ, ci și cultural, ale căror elite conducătoare se considerau “națiuni” deja de secole, ceea ce on zilele noastre ar corespunde noțiunii de elită politică. De la revoluțiile engleză din sec. XVII, franceză, sec. XVIII, păturile sociale care participau direct sau indirect la exercitarea puterii prin alegeri, au devenit tot mai importante, cu alte cuvinte, fostele “națiuni nobile” s-au transformat, on măsura răspunderii votului universal, on “națiuni populare”.

Această experiență s-a dovedit a fi destul de molipsitoare pentru restul Europei; pe măsura ce tot mai mulți oameni erau atrași on activitatea politică sau chiar participau la exercitarea puterii, cu atot mai populară devenea ideea de națiune. Avea loc o simbioză ontre procesul constituirii statului modern și al formării administrației publice, manifestată prin apariția clasei politice și a funcționarilor instituțiilor statului, interesate on constituirea și consolidarea statului ca condiție a supraviețuirii, dezvoltării și prosperării proprii. Națiunea și democrația au devenit două

fețe ale aceleiași monede, prosperarea personală a membrilor elitei, iar statul național s-a dovedit a fi atot un instrument adecvat epocii respective, cot și o garanție a democrației și a sistemului parlamentar.

Modelele francez și englez au influențat, on diverse proporții, apariția majorității statelor naționale a țărilor vest-europene. Calea revoluționară franceză, a unei constituții naționale ca temei al statului național (chiar dacă perioada constituțională a durat doar trei ani, fiind onlocuită de un regim absolutist) a fost urmată de Spania on 1820 și de Belgia on 1831, on timp ce Țările Scandinave și Țările de Jos au fost influențate de modelul evolutiv englez. Monarhia a devenit aici simbolul și reprezentanța statului național, bazat pe rădăcinile sale istorice, pe măsură ce pierdea treptat puterea de decizie politică directă. Nu este ontomplător faptul că tocmai on aceste state naționale vestice monarhia a supraviețuit ponă astăzi războaielor, transformărilor și guvernelor muncitorești. Mai mult ca atot, ea a amortizat spiritele politice, n-a permis evoluarea luptei politice ponă la războiul civil, ca formă extremă de confruntare a intereselor politice.

On Europa Centrală, și mai ales on Germania și Italia de Nord, istoria a decurs puțin altfel. Divizarea acestor regiuni, influențată direct de puterile externe, care moderau on mod conștient constituția și configurația Europei Centrale ca rezultat logic a determinat esența ordinii politice europene. Starea amorfă a centrului Europei a menținut timp de secole continentul on echilibru.

Europa Centrală separa Marile

Puteri, asigurond o distanță ontre ele, capabilă să ompiedice conflicte de am-ploare. Acest spațiu prezenta un teren de luptă diplomatică pe timp de pace și ... teatru de război on caz de conflict. El ondeplinea rolul de piedică a unei prea mari concentrări de forțe on centrul Europei. Domina situația on care, cine controla acest teritoriu, fie că era vorba de una dintre Marile Puteri europene, sau de una care, on caz de formare on Europa Centrală, putea păstra stabilitatea pe continent, numai dacă forma o alianță cu o altă putere europeană. Astfel, o concentrare de putere on Germania sau on Nordul Italiei prezenta un pericol real pentru echilibrul european. Consecința imediată era formarea unor coaliții inamice, al căror succes era cu atot mai real cu cot o mare putere central-europeană dorea să se extindă on mai multe direcții on același timp și nu dispunea de granițe naturale care să-i asigure o protecție relativă. Din această cauză autonomia micilor state germane și italiene aranja, practic, pe toți vecinii europeni, deoarece garanta liniștea și libertățile relative pe continent, echilibrul ontre statele europene și onsăși existența lor. Este semnificativ faptul că Pacea Westfalică garanta supraviețuirea și independența a mai mult de 300 de state mici și orașe independente. Această fărămițare a fost reiterată peste un secol și jumătate la Congresul de la Viena, cond oamenii politici din Anglia, Franța, Rusia, Prusia și Austria au redistribuit puterea pe continent.

On Estul Europei ideea de stat național era complet diferită de ordinea politică existentă atunci on Centrul și Vestul continentului. Estul nu cunoștea

modul de formare a statului on baza legilor, constituției sau a oricărei alte instituții - prematur democratice ale statelor din Vest. Nu-i era caracteristică nici diversitatea micilor teritorii din Centru.

Europa de Est prezenta un teritoriu al unor mari imperii, care cuprindea o multitudine de popoare, pe care oncercau să le mențină on supunere. Marile ducate polonez-lituanian, suedez, relativ timpuriu și-au oncetă existența, on schimb, imperiile otoman, rus și habsburgic au supraviețuit nu numai revoluțiile amintite din Occident, dar, on deplină forță imperială, și epoca constituirii statelor naționale. Aceste imperii se caracterizau printr-o administrare centralist-birocratică, despotică, mai ales on cazul imperiilor otoman și rus, și ... conformă principiilor unui stat de drept, bugetar on cel austriac, la care au fost alipiți pentru o perioadă de timp monarhia prusacă și numeroși supuși polonezi. Pentru aceste imperii ideea unei națiuni prezenta, cel puțin, două pericole: pe de o parte, ideea suveranității poporului contrazicea structurile de putere concentrate on persoana domnitorului respectiv, pe de altă parte, dorința popoarelor asuprite de a avea propriul stat național amenința coeziunea imperiilor esteuropene, pentru că ea nu onsemna ca on Europa Occidentală sau Centrală, că s-ar produce o schimbare internă on stat, ci o revoltă ompotriva statului ca atare, o dizolvare și o secesiune a statului imperial.

Ontr-un șir ontreg de state europene - Finlanda, Țările Baltice, Polonia, Cehoslovacia, România, Bulgaria, Grecia, Albania și Serbia, apărute ca rezultat

al dispersării marilor puteri on baza realizării principiului autodeterminării naționale, oncepond cu Grecia (1829), a fost inițiat un discurs asupra acestui fenomen care s-a prelungit aproape un secol. De menționat că astfel de cazuri asemănătoare au avut loc și on vestul Europei - de exemplu, Belgia s-a desprins de Regatul Unit al Țărilor de Jos, Norvegia a anulat uniunea regală cu Suedia on 1905, Irlanda, on 1922, s-a despărțit de Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei, Islanda a dizolvat on 1944 uniunea cu Danemarca. Onsă aceste cazuri totuși nu s-au desfășurat on stilul estic al relațiilor dintre popoare.

După Primul război mondial principiul autodeterminării naționale, conceput de Woodrow Wilson, a format baza juridică a eliberării naționalităților Europei Centrale și de Est de sub dominația străină. On mod teoretic, se vorbea despre necesitatea distrugerii statu-quo-ului vechilor puteri imperiale - Germania, Austria și Rusia. Mai puțin se vorbea de posibilitatea provocării unui nou imperialism, on numele autodeterminării naționale, care apărea on procesul distrugerii ordinii europene vechi, cel al noilor națiuni. „Cele ale Poloniei, Cehoslovaciei, României și Iugoslaviei, - menționează Hans J. Morgenthau, - erau remarcabile, dar și inevitabile, deoarece golul de putere trebuia umplut, iar noile state erau dispuse să facă acest lucru. Imediat ce au dobândit putere, ele au invocat același principiu al autodeterminării naționale on apărarea noului statu-quo. Aceasta a fost cea mai puternică armă ideologică de la sforșitul Primului război mondial până la oncheierea celui de-al

doilea”¹.

Este deosebit de important de reținut, că elementul național a avut o importanță politică decisivă în procesul de constituire și consolidare a statelor europene moderne. În fond, toate mișcările de protest și revoluționare de masă apelau la factorul național, care de la început s-a dovedit a fi destul de efectiv pentru mobilizarea și chiar exaltarea maselor în scopuri politice. Supunerea națiunii politicii a dat naștere în Franța la o nouă idee revoluționară despre națiune, care era definită drept poporul activ politic. Părea a fi o construcție conceptuală, dar, totodată, chiar de la început s-a dovedit a fi și o armă eficientă de presiune politică.

Conform acestei idei Franța revoluționară a exclus dușmanii revoluției din națiunea însăși, declarându-i liberi, sau... folosind terminologia noastră contemporană - dușmani ai poporului. Una din cauzele succeselor francezilor în războaiele napoleoniene împotriva monarhiilor europene a constatat în faptul că națiunea franceză reușea în baza sentimentului patriotic-revoluționar (revoluționarii se considerau patrioți, de atunci cuvântul “patrie” a devenit simbol al națiunii, care mai târziu s-a identificat nemijlocit cu statalitatea și cetățenia) să efectueze mobilizări de proporții ale cetățenilor liberi, care formau o armată monolită spiritual, mult superioară armatelor absolutiste adunate din mercenari. Odată cu armatele franceze, ideea națiunii populare suverane a început să prindă rădăcini și în celelalte țări ale Europei.

În Germania însă, datorită

fărămițării sale statale, s-a pus la bază un alt concept, tot atât de revoluționar care, contopindu-se cu idealul francez, a promovat națiunea în calitate de colectivitate culturală și lingvistică. Franța, cu teritoriul său închis și instituțiile sale statale, a fost foarte aproape de a defini națiunea ca națiune politică, asupra căreia se așezase suveranitatea coroanei. Această unitate între stat și națiune atunci încă nu era de conceput în Germania, unde miza principală era solidaritatea spiritelor luminate, onzestrate cu aceeași limbă, chiar și dincolo de granițele teritoriale.

Această deosebire a condițiilor politico-sociale la etapa timpurie a formării comunităților politice naționale s-a aflat la baza preponderenței în varietatea masivă de tratări teoretice a națiunii a două direcții de bază - constructivistă - franceză, occidentală și primordialist - germană.

Prima, cea constructivistă, presupune o comunitate de oameni, care trăiesc pe întreg teritoriul statului, indiferent de originile etnice și convingerile religioase, și care își are rădăcinile sale în modelul francez, occidental de constituire a națiunii. Societatea civilă creată în Franța în sec. XVIII-XIX a determinat din punct de vedere istoric tratarea națiunii ca o anumită formă de concetățenie, care include în componența sa pe toți oamenii care trăiesc pe un anumit teritoriu, indiferent de limba pe care o utilizează, culoarea pielii și convingerile religioase. O astfel de tratare liberală a națiunii se bazează pe o anumită apropiere ideologică și alegerea politică a cetățenilor, care, împreună cu instituțiile statului, prezenta mecanisme ale solidarității

de grup și integrare a societății. În consecință, la baza intereselor naționale se află interesele materiale determinate exact rațional. Această tratare a permis să se oncetățenească formula „un popor – un teritoriu – un stat”, care s-a aflat la baza constituirii statelor europene în sec. XIX.

Al doilea model primordialist este caracteristic experienței formării națiunii germane și pune la baza unității sale comunitatea organică consolidată de cultura comună. În acest caz, în constituirea națiunii un rol primordial capătă factorul etnogenetic și, în primul rând, limba, tradițiile și obiceiurile, care se focusează pe importanța originii comune, rudeniei de sange și solidarității spirituale ale acestui grup de populație. Această construcție a stimulat ontotdeauna apariția intereselor, greu de raționalizat, care provoacă emoții și sentimente iraționale de tipul „glasul songelui”, „chemarea strămoșilor” și a.

În restul țărilor antrenate în procesul de realizare a problemelor de tranziție - Bulgaria, România, fostele republici ale Iugoslaviei și ex-sovietice, cele din spațiul dominat de doctrina comunistă după cel de-al doilea război mondial, pe parcursul perioadei postrăzboi rece, au apărut probleme în calea reformelor politice și economice, legate de tradițiile specifice și de un potențial mai puțin adaptiv la modelul occidental de constituire a statului de drept bazat pe economia de piață.

În această situație nicidecum nu poate fi considerată ca pretext al recunoașterii unei inferiorități spirituale a popoarelor Europei de Est în fața celor din Occident. O altă cale de

dezvoltare niciodată nu se echivalează cu subdezvoltarea, ceea ce din interese politice, nu fără rezultat, se plantează insistent în conștiința socială. Orientul european, prin propria sacrificare, oși aduce prinosul său în situația actuală prosperă a Occidentului. Istoricul român, Josif Constantin Drăgan, apelează în acest context la opinia celebrului medievist francez, Ferdinand Lot: „Li se acordă o mare atenție luptelor sterile ale Franței și Angliei în sec. XIV și XV. Dar ceea ce este important pentru istoria europeană este rezistența opusă turcilor de către greci, sorbi, unguri, valahi, moldoveni, ruși, în sforșit, din sec. XIII până în sec. XIV. Grație sacrificării Balcanilor și slavilor de est, civilizația occidentală a putut să se dezvolte în Europa apuseană și de acest lucru germanii, italienii, francezii etc... nu-și dau seama în chip suficient”².

Acest punct de plecare constituie un argument incontestabil în formularea poziției echitabile a diplomației, dar și al administrației publice, în vederea promovării interesului național al statelor est-europene. Problemele apar mai mult din cauza că ambele sarcini - constituirea statului de drept și al economiei de piață - se realizează cu potențialul uman al țărilor în tranziție format în condiții istorice specifice. În calitate de mecanism principal al realizării acestor scopuri nu poate fi altcineva decât statul, ca subiect de bază al dreptului internațional, dar și ca instituție politică reprezentativă a populației, exprimată prin interesele politice ale celor mai influente formațiuni și partide politice, tot un proces de constituire, dar și executivă, care prin instituțiile lor administrative dispune de monopolul asupra relațiilor

cu țările străine și sunt obligate, ca prin politica lor externă să promoveze interesul național al statului pe arena internațională, on același rond - și on procesul integrării europene.

On principiu, toate activitățile statului pe arena internațională sunt determinate de interesul său național, componentele esențiale ale căruia sunt securitatea, supraviețuirea și suveranitatea. Interesul național este expresia voinței consolidate a majorității populației țării, exprimată prin declararea independenței statale, indiferent de apartenența etnică sau confesională, on vederea realizării unor obiective, bine determinate și susținute masiv din interior, și de o politică externă desfășurată activ pentru realizarea cot mai amplă a acestui deziderat. Astfel, relațiile internaționale prezintă sfera ciocnirilor, conflictelor și consensului intereselor naționale ale diferitelor state. Dar așa cum statele sunt diferite sub aspect militar, economic, al așezării geografice și poziției geopolitice, promovarea interesului național este on stronsă legătură cu acești factori. Această situație și determină caracterul asimetric al relațiilor internaționale. Necesitatea apărării și promovării interesului național cere sporirea potențialului militar, care la rondul său este on dependență de sursele naturale, economice, tehnico-științifice, spirituale ale statului, pentru că relațiile internaționale, on esență, sunt o interacțiune ontre state, bazată pe forță, on care prioritate, din punctul de vedere al promovării interesului național, au țările mai puternice.

On procesul tranziției de la sistemul totalitar la cel democratic, constituirea

principalelor partide și mișcări social-politice se realizează sub o puternică influență a factorului extern. Are loc preluarea experienței țărilor mai avansate din punctul de vedere al dezvoltării sistemului politic democratic și economiei de piață. Și acest lucru este absolut firesc. Este firească, de asemenea, și mișcarea on partea opusă, sporirea influenței țărilor mai dezvoltate, on același rond și a celor vecine, asupra procesului de reformare a țării on tranziție. On acest caz, devine importantă stabilirea limitei raționale a acestei influențe, pentru ca dimensiunea ei să nu lezeze interesul național al țării influențate. Acest moment este de o semnificație deosebită pentru Republica Moldova.

On vederea elaborării și promovării interesului național de stat, Republica Moldova se află, probabil, oncă la etapa inițială. Din momentul obținerii independenței politice au existat forțe politice externe, care au oncurajat on permanență pe cele interne on vederea păstrării unei neclarități, bază a dezorientării populației referitor la identitatea statală. Această stare de spirit on opinia publică moldovenească a fost alimentată și de lipsa de sinceritate a politicii conducerii noii Românie față de tonărul stat moldovenesc, provocată de un vis irealizabil și revanșard. Odată după decembrie 1989, on condițiile dezmembrării Uniunii Sovietice, on tot cazul on relațiile cu Republica Moldova, noua conducere, pretinsă democratică, și-a propus să opereze cu termenii Tratatului de la Versailles, compromis prin declanșarea celui deal Doilea război mondial, dar on baza căruia România a fost promovată on

rondul țărilor profitoare. „Tratatul de la Versailles, - menționează Henri Kissinger, - n-a funcționat niciodată ca un sistem la care să fi aderat puterile majore și a reprezentat ceva mai mult decot un armistițiu ontre două războaie mondiale”³.

Onsă acum, on condițiile prăbușirii sistemului bipolar, constituit on urma celui de-al Doilea război mondial, on rezultatul căruia Rombnia s-a considerat nedreptățită, nu putea să nu se manifeste nostalgii de restabilire a „epocii de aur” a Rombniei Mari. „Dezintegrarea U.R.S.S., - scrie Peter Calvocoressi, - a onsemnat pentru Rombnia declarațiile de independență ale R.S.S. Moldovenesti cu populația on parte românească”⁴. Cu alte cuvinte, se părea că pentru Rombnia s-a deschis o posibilitate de retrocedare, ce ar trebui să-i revină on rezultatul acestei refaceri de dimensiune mondială, dat fiind faptul că și apariția ei pe harta lunii, la timpul respectiv, a fost tot un rezultat al unei conjuncturi internaționale favorabile pe fundalul revoluțiilor de la 1848. Iată, on acest context, opinia cercetătorilor englezi: „Noile state balcanice, fiecare dintre care creau insistent pachetul standard de atribute ale naționalismului – innuri, drapele, școli și cazărmi, de asemenea, nu erau ontru totul satisfăcute. On noile sale frontiere, Rombnia, care cedase Rusiei Basarabia de Sud (aceasta era doar o parte a cotei rusești on redistribuirea finală), rombni erau ceva mai puțin, decot trăiau on hotarele vechi ale Valahiei și Moldovei, și on căutarea posibilităților de acaparare de noi posesiuni teritoriale, privirile politicianilor rombni s-au ondreptat spre Transilvania

maghiară”⁵. Dar acest vis s-a realizat on altă conjunctură internațională favorabilă, on rezultatul celui de al Doilea război mondial. „Rombnia, - menționează Winston Churchill, - ca și Serbia, a reușit să obțină un teritoriu considerabil cu o populație numeroasă. Semiluna, pe hartă, a Rombniei s-a transformat on lună plină, datorită alipirii Transilvaniei la Rombnia. Rezolvarea problemei transilvaniene on baza principiului autodeterminării nu putea fi soluționată. Un număr semnificativ al populației maghiare era izolat on onceruirea românească. Populația zonei românești dorea alipirea la Rombnia; componenta nucleului țării – maghiarii doreau alipirea la Ungaria, dar și una, și alta, din aceste dorințe veneau on contradicție cu principiul autodeterminării. Obligată să țină cont de acest principiu și conștientă, on același timp, că unitatea Transilvaniei este de mare importanță, conferința de pace a transmis toată țara Rombniei și prin aceasta a lipsit-o pe Ungaria de, cel puțin, un milion de maghiari”⁶.

Astfel, problema integrării teritoriilor obținute, fundamentarea teoretică și convingerea opiniei publice internaționale on legitimitatea lor românească, a devenit problema cheie a politicii interne și externe a statului rombn on perioada interbelică. „Națiuni ca Elveția, Danemarca, Norvegia și Suedia, - menționa Hans J. Morgenthau, - nu sont obligate să ezite on a-și defini politicile lor externe on termenii menținerii statu-quo-ului, deoarece lucrul acesta este recunoscut, on general, ca fiind legitim. Alte națiuni ca Marea Britanie, Franța, Iugoslavia, Cehoslovacia și Rombnia, care on pe-

rioada interbelică au aplicat o strategie externă similară, nu-și puteau permite să declare simplu că-și propuneau apărarea posesiunilor. Deoarece însăși legitimitatea statu-quo-ului din 1919 a fost contestată în interiorul acestor state și în afara lor, ele erau obligate să invoce principii morale capabile să facă față sfidării”⁷. Aceste principii morale au avut la diferite etape diverse forme de manifestare, de la absolutizarea dorinței popoarelor de unire într-un stat unitar, care a convins într-o măsură oarecare o parte a populației României, dar mai puțin opinia publică internațională, până la încercări de purificare etnică, manifestate prin cele mai antiumane forme de genul Holocaustului și utilizarea celor mai antidemocratice forme de dirijare statală, prin respingerea necondiționată a tuturor formelor de organizare a minorităților, care în cadrul gondirii autoritare implantate forțat decenii la rând, pot trezi unele aluzii la dezintegrarea statală. În rezultat, cele mai populare personalități ale istoriei recente, sub tot felul de sondaje, rămân a fi Ion Antonescu și Nicolae Ceaușescu.

Cu această mentalitate a conducerii României s-a confruntat din primele zile ale independenței sale tânărul stat, Republica Moldova. „Este vorba de al doilea stat românesc, - menționa Ion Iliescu, atunci Președinte al României, - pe care noi l-am salutat ca atare, l-am sprijinit și îl sprijinim, ca să-și consolideze independența... față de fostul imperiu, nu față de România”⁸. Sau „...Declarația din 27 august 1991 de proclamare a independenței Republicii Moldova ... a fost un pas important în viața celui de-al doilea stat românesc desprins din

fostul imperiu sovietic - ce ocupase, în mod samavolnic, în 1940, ca urmare a pactului Ribbentrop-Molotov, o bună parte a teritoriului nostru național”⁹. „La 27 august 1991, - scrie fostul ambasador al României în Republica Moldova, Marian Enache, - când s-a proclamat independența Republicii Moldova, România a fost primul stat care a făcut declarația de recunoaștere a acestui excepțional moment din istoria populației de pe malul stâng al Prutului. Acest gest a fost considerat, în condițiile prăbușirii imperiului sovietic, primul pas spre o reîntregire firească a spațiului românesc”¹⁰. Ce echilibristică de stil, pentru a evita formula protocolar-diplomatică - declarația de recunoaștere a statului Republica Moldova. De cine a fost considerat prim-pas pentru reîntregire, autorul nu scrie, păcat, ar fi fost interesant pentru cetățenii tânărului stat, care habar n-aveau de perspectiva pregătită pentru ei, cei proaspăt ieșiți dintr-o întregire sovietică.

Cum poate fi apreciată o astfel de recunoaștere, decât un fals, dacă activitatea desfășurată pentru consolidarea tânărului stat este percepută cu ironie, iritare și chiar cu o ură rău mascată de către ambasadorul „țării-soră” de uz extern și „țării-mamă” de uz intern, care și în probleme ale politologiei nu se sfiește să corecteze savanți bine cunoscuți în spațiul Europei de Sud-Est. „Importanța anului 1994, - scrie Marian Enache, - pentru instituționalizarea ideologiei moldovenismului ca doctrină oficială de stat este apreciată în mod relevant de politologii Valeriu Moșneaga și Gheorghe Rusnac în monografia „Republica Moldova.

Alegerile Parlamentare (1994) și Geografia Politică a Electoratului”.¹¹ „Eroarea” lor, - on opinia diplomatului român, - trebuie găsită on frazele: „ Anul 1994 (anul adoptării Constituției Republicii Moldova - E.C.), se caracterizează prin consolidarea de mai departe a pozițiilor statului moldovenesc ... Pentru prima dată on istoria poporului moldovenesc, majoritatea absolută a cetățenilor s-a pronunțat prin vot direct „pentru” un stat moldovenesc integral și independent... Adoptarea Constituției Republicii Moldova a devenit baza politico-juridică fără de care este imposibilă construirea temeinică a statului independent moldovenesc”¹². Cam acestea sunt ideile „criminale” selectate de către ambasador. Cum de onțeles o astfel de atitudine, dacă nu ca o dorință a elitei politice românești de a nu vedea statul Republica Moldova, recunoscut oficial on prima zi, on proces de consolidare și dezvoltare? O astfel de poziție din partea statului, on sinceritatea căruia, la etapa inițială, ontr-adevăr, credea o bună parte a populației Republicii Moldova, a fost o lovitură de grație pentru procesul de formare și conștientizare a interesului național-statal moldovenesc. On România, era așteptată și oncurajată o altă comportare a elitei politice moldovenești, o stare de lucruri, cond ideile elaborate la București urmau să fie, necondiționat, acceptate și realizate on Republica Moldova pentru a fi prezentate on Europa ca dorință nestrămutată a părții moldovene. „România a fost cea dintoi țară care a salutat decizia (de independență a Republicii Moldova – E.C.), considerond – așa cum afirmau și oficial, și on particular, liderii mișcării

de renaștere națională, - că este doar un pas intermediar ontre perioada sovietică a Republicii Moldova și declanșarea procesului de reunificare a celor două state după modelul german”¹³. De observat, că se insistă că afirmațiile aparțin liderilor mișcării de renaștere națională din Moldova, nu cuiva din România, dar spune aceasta ambasadorul României.

Cu regret, pe parcurs, constatarea unor divergențe de opinii referitor la starea de spirit a populației celor două țări, n-a dus la consultări ale factorilor de decizie on vederea elaborării unor modalități de comportare reciproc acceptabile. Partea română a mers pe calea ignorării totale a conlucrării cu autoritățile oficiale ale țării onțului stat moldovenesc la acest capitol, alegond cochetarea, oncurajarea și finanțarea opoziției on vederea amonării, nu renunțării la ideea absorbirii statului moldovenesc atot de măgulitoare și, aparent, realizabilă fără deosebit efort. „Frustrarea pentru comportamentul basarabenilor, care au votat la consultarea populară onpotriva unirii cu România”¹⁴, a determinat instituțiile respective ale statului român să activeze pentru „contracurarea tezelor istorice false cu privire la istoria limbii și poporului român, promovate de cercurile guvernamentale de la Chișinău, care alimentează tendințele național-iredentiste din Republica Moldova, ... continuarea editării și difuzării on Republica Moldova de studii pe teme istorice, lingvistice și culturale și cultivarea limbii române prin trimiterea de manuale școlare, acordarea de burse, schimburi de cadre didactice, extinderea legăturilor

directe între unitățile de învățământ, cultură și artă, „în condițiile în care autoritățile guvernamentale din Republica Moldova resping sistematic pătrunderea culturii românești în spațiul din stongă Prutului”¹⁵ (cursiv – E.C.). Autorul, reprezentantul oficial al României în Republica Moldova, s-ar părea că contează pe compătimire pentru eforturile depuse în condițiile în care autoritățile guvernamentale din țara de reședință oncurcă activității de destabilizare socială provocată de statul pe care îl reprezintă. Este puțin probabil că mai există vreo țară în lume în adresa oficialităților cărora ambasadorul României oși poate permite asemenea lipsă de respect. Sau, “oferta României, - menționa Primul-ministru, Adrian Năstase, - este, în primul rând, una de suflet, care nu se adresează Președintelui, Primului - ministru sau Guvernului din Republica Moldova, ci tinerilor care doresc să învețe în limba și cultura strămoșilor lor”¹⁶. O astfel de ignorare arogantă a oficialităților moldovene, de asemenea, e greu de crezut posibilă în relațiile României cu alte state.

La rând cu toate acestea, și faptul menținerii divizării teritoriale se reflectă tot mai mult asupra stării de spirit a populației Republicii Moldova, adoncesse sentimentul de neîncredere a ei în capacitatea statului de a rezolva această problemă. Are loc aprofundarea polarizării situației economice și a nivelului de trai. Pe de o parte, o îmbogățire fără precedent, juridic ondoielnică, a unui număr tot mai redus de oameni, iar pe de altă parte, un flux tot mai mare de emigranți din țară, practic, pe toate continentele, în căutarea unei

posibilități minime de supraviețuire.

Aceste procese, destul de variate ca formă, au măcinat identitățile anterioare ale diferitelor categorii de indivizi, sociale și grupuri profesionale. În scurt timp oamenii s-au trezit într-o lume liberă, necunoscută, puțin constructivă și promițătoare, în care nu se mai regăseau nici pe sine, nici coordonatele elementare, obișnuite de orientare. Acest teren social totdeauna a fost favorabil instigărilor naționaliste, pentru mobilizarea nemulțumirilor, în baza spaimei pentru viitor, și investire a naționalismului în calitate de curent politic dominant. Această situație a fost percepută de către grupurile de interese profitoare în calitate de instrument efectiv al obținerii și menținerii la putere în cele mai multe țări din spațiul fostei Uniuni Sovietice și fostei Iugoslavii și a devenit, cu deosebiri neesențiale, fundamentul ideologic al comportamentului clasei politice din aceste țări.

Republica Moldova, și în acest caz, datorită particularităților amintite, și-a manifestat specificul. Graba și insistența factorului extern de convertire a naționalismului moldovenesc fragil, dar simpatizat de o bună parte din populație, în cel organizat, de tipul celui interbelic românesc, au onstrăinat și marginalizat promotorii lui. La toate alegerile parlamentare de după proclamarea independenței, partidele cu un program pronunțat proromân n-au acumulat niciodată nici 10% din voturile alegătorilor¹⁷, cei care au cochetat cu această idee au acumulat cel mai mare procent în 1998 – 19,4%. Au coștigat toate alegerile forțele, care au pledat categoric pentru o Moldovă suverană și independentă, ceea ce vorbește despre

faptul că elaborarea și promovarea interesului național-statal este o problemă stringentă ce reflectă voința majorității absolute a populației țării.

On acest context, prezintă interes opinia cercetătorului român, Radu Florian, care on baza studiilor sale de mai mulți ani, efectuate on cadrul Institutului de Teorie Socială al Academiei Române a ajuns la concluzia că „actualul val al naționalismului și conflictele songeroase pe care le-a provocat confirmă o dată mai mult că naționalismul extremist n-are nimic comun cu ideologia națională, cu exprimarea identității națiunilor și naționalităților, că el este o excrescență patologică de mare intensitate, care imprimă o direcție paroxiastică și distructivă procesului istoric. El nu rezolvă o situație de criză, ci o cronicizează, provocond degradingolada societății. Respingerea naționalismului agresiv este singura soluție rațională pentru asigurarea stabilității sociale, singura șansă pentru stăvilirea fenomenelor de criză și singura cale pentru onaintarea și susținerea ideii de libertate umană”¹⁸.

Statul este unicul exponent al interes-
formațiunilor politice, on defavoarea intereselor vitale ale țării. De ce, de exemplu, nu sont obligate partidele politice, reieșind din situația specifică creată, să prezinte pentru onregistrare apartenența unui anumit număr de membri din raioanele de est ale Republicii Moldova? Fie că 25 la sută din teritoriu, prevăzute ca limită a spațiului rămas neacoperit, să nu se refere la aceste raioane. La sigur, lucrul lor pe acest teren, on scopul reintegrării țării, ar spori substanțial.

Sau, alt exemplu, pentru nimeni nu-i secret, că de la bun onceput statul român plătește, deseori lunar, sub diferite forme personalități influente din Republica Moldova cu sume bănești destul de mari on comparație cu cele ce le prezintă statul moldovenesc colegilor acestor persoane de la noi din țară. Se are on vedere locuri nominale on parlament, funcții on aparatul central al executivului, indemnizații membrilor de onoare ai Academiei Române, salarii clerului Mitropoliei Basarabiei, pensii pentru cei ce și-au recăpătat cetățenia pe care niciodată n-au avut-o, susținerea financiară a unor publicații, care se plong că nu se bucură

sului național, el există și funcționează prin activitatea birocrăției de stat, raționalismul elitei naționale și prin structurile integrative ale puterii de stat. Cu regret, la noi o bună parte a birocrăției, a elitei politice și structuri ontregi menite să integreze societatea, uneori cu bună știință, dar și din lipsa de experiență și tradiții de gestionare a mecanismelor funcționării statale, nu asigură realizarea sarcinilor ce-i revin statului ca instituție reprezentativă a voinței populației. Iar datorită faptului că on acest caz vacuumul nu ce poate păstra, el este umplut cu conținutul intereselor altor state. Programele, practic, ale majorității partidelor, sont orientate doar electoratului curent on scopul de a obține cot mai multe voturi. Ele sont socialiste pentru muncitori și țărani, anticomuniste pentru patroni, naționaliste pentru o parte din intelectualitate, educată on baza manualelor altui stat, sau, ce e și mai grav, plătită de alt stat. Cote odată se creează impresia că discuția proiectelor actelor legislative se orientează on mod special on direcții bene-fice intereselor asigurării condițiilor „de seră” pentru activitatea

de libertăți depline, uitând că ele promovează interesele unui stat străin, fapt condamnabil extrem de dur oricând alt stat, oricând același stat și România. Costul financiar al acestei politici să-l aprecieze contribuabilul român, dacă îl aranjează raportul rezultatelor obținute cu sumele decontate din bugetul României și dacă ele obligatoriu și în totalitate au fost cheltuite în aceste scopuri, sau o parte a fost sustrasă de funcționarii români cărora li s-a încredințat gestionarea lor, fără mecanismul public de control contabil pe teren.

Analiza dinamicii de afirmare internațională a Republicii Moldova, a nivelului de conștientizare a populației țării a interesului național, a potențialului intelectual de promovare a eficacității activității în acest domeniu a administrației publice la toate nivelurile ne permite să constatăm un nivel relativ redus al rolului funcționarului public în acest proces, manifestat prin încercări de eschivare de la implicarea în confruntarea ideologică actuală din societatea moldovenească, în procesul de redresare și consolidare a ei. De asemenea, avem extrem de puține exemple ce ar demonstra dorința de a mobiliza resursele intelectuale la formarea și dezvoltarea sentimentului patriotismului, dragostei și mândriei față de țara natală, patria noastră Republica Moldova, a studierii profunde a Istoriei Moldovei, în vederea argumentării fundamentului științific al dreptului său legitim la dezvoltare independentă în strânsă legătură cu celelalte state-națiuni în baza dreptului internațional ce asigură egalitatea în drepturi a tuturor statelor recunoscute ale lumii.

Formarea capacităților funcționarului public de combatere a ideilor, conceptelor antistatale și antinaționale, ale provocărilor, menite să discrediteze, să lezeze interesul național al Republicii Moldova, să dezorienteze opinia publică, să implanteze pesimismul în vederea perspectivei dezvoltării independente a statului, formează una din prioritățile de bază ale activității Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova. Planurile de studii în acest scop cuprind discipline bine fundamentate științific, care cuprind toate sferele de activitate a funcționarilor publici în vederea optimizării dezvoltării societății moldovenești și îndreptate spre consolidarea sa statală și sporirea bunăstării materiale și spirituale a populației.

BIBLIOGRAFIE

¹ Morgenthau, Hans J. Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Iași, Polirom, 2007. - P. 137-138.

² Drăgan Josif Constantin. Istoria românilor. Editura EUROPA NOVA, București, 1999. - P. 92.

³ Kissinger Henri, Diplomazia, București Editura ALL. - P. 729.